

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ

Զ. ՏԱՐԻ Ամեն առաւմու պիսի քրքրի սնորհին հասցիքն Տեղի — Խմբագիր՝ Հ.Ա.Կ. Պ.Ա.Լ.Ե.Ս.Ն Զննասրահուած ձեռագրները չեն վերագումար Թիի 45 (622)

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՒ ԶՈՐԱՒՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ

Առաջինը արդէն ծանօթ է ամենուն, Հիթլերեան յաջողութիւնն էր Գերմանիոյ մէջ։

Երկրորդը Լամբլի և իր բազմաթիւ հետևորդներուն պատուիրակութիւնն էր հակա Սովիետ Ռուսիա Այդ պատուիրակութեան կազմը, ինքնին կը ներկայացնէ շատ շահեկան երևոյթ մը։ Ժամանակներ ամէն ձևովը և ամենէն կարևոր սնանաւորութիւններէն ընտրուած։

Երրորդ մեծ և կարևոր դէպքը դեռ երկուրք մէջ է։ Պրանսական ընտրութիւնները, որոնք կարող են երրորդ մեծ ցնցումը պատճառել։

Ներկայ դիւանագիտական և միջնորդային ջարդաքակտ զբոսբերութիւնը այս ցնցումներով հետզհետէ կը դառնայ աւելի սոսկալիտական։

Տանուպեան պետութեան կազմակերպութեան առաջարկին անմիջապէս յաջորդող այս դէպքերը, կուզան անգամ մը ևս շեշտել այն նախնականները՝ որ Եւրոպական մեծ պետութիւններու ներքին մրցակցութիւնը կը շարունակուի աւելի շիշտուած և սուր կերպով քան երբեք եղած ըլլայ։

Իսրայէլեան դեպքն առնուի որովհետև մասնակցութիւնը Սովիետ Ռուսիոյ մէջ Լամբլի ըլլալիս ընդունելով իրենց կողմէն անստեղծ անտես ստեղծ։

Անկարելի է նաև անտեսել Պուկարական համալսարանի նախագահին և աշակերտներուն այնպիսի վերջին փոփոխութիւնը որ Լամբլի կը սեղանի Ռուսիա։

Յունաստանի քաղաքական զրկումը արդէն որոշ է։ Տրուած պայմաններուն մէջ, այս բոլոր դէպքերը կը պարզեն իրար, կը բացատրեն իրար և կը յանգին մէկ տրամաբանական եզրակացութեան։

Իսրայէլեան յաջողութիւնը է որպէս համաձայնութիւն մը կազմել — եթէ ոչ աւելի քան համաձայնութիւն մը — ընդդէմ Անգլոֆոնի և իր նախնական համաձայնութեան — որ նուազ է քան համաձայնութիւն մը — և կը ձգտի բացարձակապէս ոչնչացնել Կէրալի զաշնազերծ ստեղծած միջնորդային դիւանագիտական կացութիւնը։

Իր այս ճիգերը մեծապէս կը նպաստաւորուին Հիթլերեան ազգայնական յաջողութիւններով, որոնք հնարաւոր կը դարձնեն Գերմանիան ևս միջնորդական դառնալ համար ընդհանուր ճակատ մը Եւրոպայի ձեռքով և ցամաքային երկու ամենահզօր պետութիւններուն դէմ։

Այս միացեալ ճախարակները ամենէն մեծ քայլերն են իրենց պիտի ստանայ Ամերիկեան Միացեալ Նահանգները կողմէն, քանի որ Մայրաքաղաք Արևելքի դէպքերուն վրայ վճռական ազդեցութիւն է ունենալու անոր կազմութիւնը։

Պարզ է, որ ձառնարկները վերջին յարձակումները միաստանի վրայ համակիր աջերով դիտուեցան Անգլոֆոնի և Պրանսայի կողմէն Միացեալ Նահանգներու համար գաղտնիք մը չէր, որ Անգլիան և Պրանսան կրնային շատ բան շահիլ և մեծապէս օգտուել Մայրաքաղաք Արևելքի քաղաքներէն, մինչդեռ ինք պիտի ըլլար ամենէն ծանր սուր փողով Իր միաստանի, Սովիետ Ռուսիոյ ինչպէս և ընդհանուր Մայրաքաղաք Արևելքի մէջ ունեցած անտեսական շահերը որոնք վերջին երեսուցամիսէն արտաքինութեան ընթացքին կը կարծես թեբեք պիտի մէկ հարուածով վերահասնէր, ոչնչանային։

Մասնականապէս համար անմիջական պատերազմի մը վտանգը և զսպելու համար ձառնարկները արժեք միջոց կը մնար զօրաւոր Եւրոպական դիմադրութեամբ մը իստիտեղ իրաց զբոսբերութիւնը և գէթ ժամանակ չափել Անմիջական պատերազմի մը Միացեալ Նահանգներու համար՝ իր ներկայ զբոսբեան մէջ՝ անհնարին դժուարութիւններու և վտանգներու կրնար մատնել զինքը։

Ինչպէս դէպքերը կուզան սպառնացել, Ամերիկայ յաջողեցաւ Եւրոպայի մէջ ստեղծել ներքին վտանգ մը, շահադրածովի հակառակ և զգուշ հասանցները Անգլոֆոնի և Պրանսայի դէմ, որպէսզի ապահովէ Մայրաքաղաք Արևելքի իր ճակատը և միաժամանակ՝ ներքին հակառակութիւններու շնորհիւ՝ արգել ինչպէս հանդիսանայ Եւրոպական պետութիւններու ներքին համաձայնութեան և եւրոպայի անտեսական վերակազմութեան գործին։

Մէկ կողմէն զօրեղացի միացած Ռուսիան և Խորհրդային խորհրդային հետ ունենալու Պարզանեանի մէջ Յունաստանը և Պուկարական և Կերթոսական Ասիայի մէջ Պարզանեանը և Աֆրիկայի ստեղծեալ ղեկավարով՝ միւս կողմէն՝ իրենց աշակերտները կազմող երկրներուն մէջ սերտոյ յեղափոխական ուժով խմորումները կը ներկայացնեն որ մը, որ պէտք է լուրջ կերպով հաշուի առնելու Եւրոպայի Հիթլերեան Գերմանիա մը մէջտեղ կուգայ նաև այդ վարկեաններն, արդէն բարդ և պատճառակիր կացութիւն մը՝ կը դառնայ աւելի քան ծանր և աւելի քան սպառնալից։

Այդ խախտուած համաշխարհային հասարակչութեան կարելի պիտի ըլլայ՝ վերստեղծել միջնորդային համագործակցութեան սեղանին շուրջ, թէ ստեղծուած կորտեան հանդիպելու սուրով պէտք է լուծուի, ահա այն երկրներունը, որուն դէմ է դրուած մարդկութեան ճակատադէրը։

Մեծ պատերազմի շարժելու շափազանց աննշան պիտի դառնայ Մեծ պատերազմի շարժելու սուր, որ նոր պատերազմ մը կրնայ առաջ քաշուի ու բանագործին անկէ, որ նոր պատերազմ մը կրնայ առաջ քաշուի։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՇՏԱՆԿԱՐ (*)

Ո՛չ արհաւիրքն էր, — ցուրտ ու անուշադարձ սարսափը, որ կոտորած էր հանցող վաղեմի ժողովրդին ողնայարը, արդէն ծնած զարթոյր. անարգ գերութեան, — ո՛չ մեծ ու հաւանական, կարելի ու ցոլարտը ուրախութեան մը յոյսը, ո՛չ ալ, — այդ կրնած վատահարապնդով հիմա, — զիւրին ու հանելիկանքի մը մեղապարտ ծարաւը, քանի որ ծալան ու վործարութիւնը չուներինք անգին ու տակաւին ամբողջական կեանքին դիմաց, ո՛չ ալ անորոյ ու անգութ անօթութեան էր սիրոյ, անորոյ պայպիւր սպիտակ կիններու մարմիններուն, — որ թէ՛ նախնի են սէրունական և թէ լբուծի սե հաց, — քանի որ երկուսն չէինք զիտեր անհնարին իրարէն յանգնելու ու անհնարին թեանց այդ փորձն ստեղծելուն, — այլ հզօր, անզայպի, անպարտելի գաղտնիք մը. որ մեղ կը մղէր այդ դասուար հողերէն զուր, ձգելով հող որ մասնաբաժնի հայրենիքը, ինքզուրեմ իր անախ ու զանգուածային թշուառութեան մէջ, կողկողայով, լալով, արիւնքովի ըլլալով։

Ու այդ գրագրումը անխոստովանելի, անհերքելի, զարհուրելի բան մըն էր. որպէս հարկ էր ամենայ այսօր Կտրելի յետոյ ամբողջ փողոր-Ասիան, յետոյ զմայր ու քիւնանդիր Սե-Մովսի, իսկ ու սրտառուց արշաւ մըն էր մերինը. զէպի կորուսեալ հայրենիքը ու յանկարծ զգացիք, որ ետև ձգած էինք զայն, որ ան հո՛ն էր, օտար սպիտակ վրայ, անհոգի, այլ առաւելագոյն հայրենիքը, անհոգի ստիտը դիմաստաւերը դեռ արտակարգօրէն շքեմ էր, տնտիկ, հրեանայն ու շատ սիրելի։ Ու կ'ընէր որ կը մնար, վաղեմի և խոպան, այլ այնքան յուզիչ այդ երկրին մէջ, որուն մէջ մի քանիսն համար այժմ ու վաղելի էր. որ մեզ՛ իւրաքանչիւր պարպիւր շաւր, յուրութեամբ իր երակներէն արիւնք, վերստ ու ժողովրդեան բան մըն էր, աղօս ու ցուրտ յիշատակ մը։ Ու պղծիկ վառներու պէս, որ էինք անուշա, կտակալ զարձուցելու այդ վաղեմական յերան ու կամբքներէն գեղեցուկ վերագտնելու համար կորուսեալ հայրենիքը։

Դժուար է, կ'ըմբռնեմ այժմ, կշռել հոգին ու ամբողջ ողորմութիւնը, հինաւուրց Ռեզանդիոնի մէջ ի հայրենի ամբողջական սէր մեծածած ձեր ու սրտառուց մարտը. մը, որուն սիրտը կ'ըրէր, լքուած բանի մը պէս, նախնեաց յետին մէկ մագաղաթեայ բառին եփերէն, — այդ ամբողջ յանգրժիւրեամբ ու նուազագոյն հայրենիքին դիմաց։ Ուրիշն հարկ է ներքի մեզ, մենք՝ որ անարի ու ապերախ զաւակները եղանք այդ մարտը, որ այնքան յուզիչ ու վառեւրդական էր և որոնց ամբողջ կեանքը յուսանաւորական արշաւ մըն էր դէպի կորուսեալ հայրենիքը։

Հարկ է ներքի մեզ, ո՛չ ապաքէն մեր կեանքը ևս այժմ իսկ ու սարսափելի արշաւ մըն էր դէպի կորուսեալ հայրենիքը, որ մեզնական ժամանակներէն ի վեր, եղած է յառաջընթաց ու յեղափոխութիւն։ Ու թող չըրուի, որ վերադարձի տարաբար էր հանուր, — ո՛չ մեծ ու հաւանական, կարելի ու ցոլարտը ուրախութեան մը յոյսը, ո՛չ ալ, — այդ կրնած վատահարապնդով հիմա, — զիւրին ու հանելիկանքի մը մեղապարտ ծարաւը, քանի որ ծալան ու վործարութիւնը չուներինք անգին ու տակաւին ամբողջական կեանքին դիմաց, ո՛չ ալ անորոյ ու անգութ անօթութեան էր սիրոյ, անորոյ պայպիւր սպիտակ կիններու մարմիններուն, — որ թէ՛ նախնի են սէրունական և թէ լբուծի սե հաց, — քանի որ երկուսն չէինք զիտեր անհնարին թեանց այդ փորձն ստեղծելուն, — այլ հզօր, անզայպի, անպարտելի գաղտնիք մը. որ մեղ կը մղէր այդ դասուար հողերէն զուր, ձգելով հող որ մասնաբաժնի հայրենիքը, ինքզուրեմ իր անախ ու զանգուածային թշուառութեան մէջ, կողկողայով, լալով, արիւնքովի ըլլալով։

Ու այդ գրագրումը անխոստովանելի, անհերքելի, զարհուրելի բան մըն էր. որպէս հարկ էր ամենայ այսօր Կտրելի յետոյ ամբողջ փողոր-Ասիան, յետոյ զմայր ու քիւնանդիր Սե-Մովսի, իսկ ու սրտառուց արշաւ մըն էր մերինը. զէպի կորուսեալ հայրենիքը ու յանկարծ զգացիք, որ ետև ձգած էինք զայն, որ ան հո՛ն էր, օտար սպիտակ վրայ, անհոգի, այլ առաւելագոյն հայրենիքը, անհոգի ստիտը դիմաստաւերը դեռ արտակարգօրէն շքեմ էր, տնտիկ, հրեանայն ու շատ սիրելի։ Ու կ'ընէր որ կը մնար, վաղեմի և խոպան, այլ այնքան յուզիչ այդ երկրին մէջ, որուն մէջ մի քանիսն համար այժմ ու վաղելի էր. որ մեզ՛ իւրաքանչիւր պարպիւր շաւր, յուրութեամբ իր երակներէն արիւնք, վերստ ու ժողովրդեան բան մըն էր, աղօս ու ցուրտ յիշատակ մը։ Ու պղծիկ վառներու պէս, որ էինք անուշա, կտակալ զարձուցելու այդ վաղեմական յերան ու կամբքներէն գեղեցուկ վերագտնելու համար կորուսեալ հայրենիքը։

Ք Բ Ո Ն Ի Կ

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱՎՈՒԹԻՒՆ

Իայն Կրօնական դաստիարակութիւն աստիճանի շափազանց ատմագրական է, որոյ նշանակութիւն և իմաստ կարենայ ունենալու համար Անյուշ այդ դաստիարակութիւնը կրօնական մտեանդարութեան հրահանգութիւնը չէ, ու չկրնար ըլլալ Որովհետև եթէ կրօնական դաստիարակութիւնը ըստամբ բարոյական դաստիարակութեանն անշատ իրարակարող մը նկատենք, անկէ շարիք միայն կրնանք սպասել, և բարոյական գրագրութեան անշատ երկուրեքն աղիտաբեր է. հակառակ որ այդ երկուրեքն ազգայնական ծագումը տարբերակելի կը ըլլին, դաստիարակութիւնը պէտք է ջանայ անոնց համարաչի գործադրութեան, անոնց հասցումը անհասկնալի մէջ, Որովհետև, ինչպէս զիտեմ կուտայ կիւստիք լը Պօն, քան անտեսել մտադրուողներ կրօնասէր կըրնան ըլլալ և շատ եղար բարոյական մը իրենց և որ յուսամտի տեղիներէն զազրեր, Ռուսիա և Սպանիա, շատ հեռի են ամենէն բարոյականները նկատուելի Ամենէն անբարոյական մարդերը, Ներքին բնակիչներն են։ Եւ սակայն տիեզերքի և ո՛չ մէկ գաւառը կը պարունակէ այնքան ստանարներ, աստեղծութեան պայտամունքին նուիրուած։

Ու այդ գրագրումը անխոստովանելի, անհերքելի, զարհուրելի բան մըն էր. որպէս հարկ էր ամենայ այսօր Կտրելի յետոյ ամբողջ փողոր-Ասիան, յետոյ զմայր ու քիւնանդիր Սե-Մովսի, իսկ ու սրտառուց արշաւ մըն էր մերինը. զէպի կորուսեալ հայրենիքը ու յանկարծ զգացիք, որ ետև ձգած էինք զայն, որ ան հո՛ն էր, օտար սպիտակ վրայ, անհոգի, այլ առաւելագոյն հայրենիքը, անհոգի ստիտը դիմաստաւերը դեռ արտակարգօրէն շքեմ էր, տնտիկ, հրեանայն ու շատ սիրելի։ Ու կ'ընէր որ կը մնար, վաղեմի և խոպան, այլ այնքան յուզիչ այդ երկրին մէջ, որուն մէջ մի քանիսն համար այժմ ու վաղելի էր. որ մեզ՛ իւրաքանչիւր պարպիւր շաւր, յուրութեամբ իր երակներէն արիւնք, վերստ ու ժողովրդեան բան մըն էր, աղօս ու ցուրտ յիշատակ մը։ Ու պղծիկ վառներու պէս, որ էինք անուշա, կտակալ զարձուցելու այդ վաղեմական յերան ու կամբքներէն գեղեցուկ վերագտնելու համար կորուսեալ հայրենիքը։

Կրկին այդ հետաւոր ձերան ընթացքին էր մեր իսկ ու հին երկրին մէջ կայարանի մը աղբարտ սպասանաբարէն մէջ հանդիպեցանք բարձրահասակ աղային, որ Աթմ, այնքան տարին յետոյ, դժուար է յիշել իր զիւրազերը, որ կը կորուսէր յիշատակներու կապուած սիրտի մը մէջ Սակայն կը յիշեմ, որ ճակատէն էր, խաղող ու գաղտնի սպիտակութեամբ մը, որ այնքան հանելի է, երբ աչքերդ վարժուած են տրուած, սե ու ծածկուած զէպերու, անախ թշուառութեան։

Պարզութեամբ, զրեթէ երէցի բարեկամութեամբ խօսեցաւ մեզի, քիչ մը երկարացուող ճայնով մը, որ օտուտեցապէս ընդունակ էր սիրոյ բառերը լսել։ Եւ այդ ճայնը լսելիս տխրութեամբ կարծես թէ անյուշ ու վիրասոր ըլլար հոգիս ու մէկը յիշեցաւ ինչ թէ կրնան անհանգիծ վաղ ազգուն յոյր կայրին պիտի ծագէր Արարածեան դաստիարակութեան յարձակումը և որ պիտի ըլլար գուարթ ու ցոլարտ։

Սեյտ ամբողջ ամիսներու ընթացքին մտոցայ զայն, որովհետև երիտասարդութիւնս յիշողութիւնս չուների։ Ու երբ երկիրը սեպագլուս տրուեցաւ։

Սեյտը կը զգան ու գիտեն ամենը. Այս կէտն է միակը, որ կրնայ յուսադրել մարդկութիւնը՝ թէ պիտի լինայուի իրեն վերջին Դաստիարակական այդ պատահալը։ Ահա թէ ինչո՛ւ Լամբլի այնպիսի ծրարութիւնը Սովիետական Ռուսիոյ մը, որ մի միայն թուրք—սովիետական յարաբերութիւններու խնդիր մը չէ, կը ստանայ այդքան մեծ նշանակութիւն և կը ստեղծէ մեծ հետաքրքրութիւն ամեն տեղ։

Մեր նախորդ մէկ խմբագրականին մէջ խօսած էինք այն շղթայի մասին, որ կը սկսէին անցնել Սովիետներու, անոր ոտքերու կողմէն, Մայրաքաղաք Արևելքի և յառաջանալով ու սեղմելով շղթան միջին և արևելեան Եւրոպայի ճակատներու վրայ։ Այժմ այդ շղթան է, որ օղակ առ օղակ կը փորձեն փշրել, ոչ միայն սովիետները այլ և որ լուր անունը՝ որոնք դէմն Անգլոֆոնիան և անորն զարկած երկրներու ընդգրկած քաղաքականութեան։ Այս անգամ ևս թիւրքը կ'օգտուի միջնորդային մատախալկատ միջնորդութեան, իրեն նոր զիւրեքի ապահովելու համար։ Ի զուր չէ որ կ'ընէ առաւել և հարկը մշտնապատ օղբ կը սիրէ։

Սեյտը կը զգան ու գիտեն ամենը. Այս կէտն է միակը, որ կրնայ յուսադրել մարդկութիւնը՝ թէ պիտի լինայուի իրեն վերջին Դաստիարակական այդ պատահալը։ Ահա թէ ինչո՛ւ Լամբլի այնպիսի ծրարութիւնը Սովիետական Ռուսիոյ մը, որ մի միայն թուրք—սովիետական յարաբերութիւններու խնդիր մը չէ, կը ստանայ այդքան մեծ նշանակութիւն և կը ստեղծէ մեծ հետաքրքրութիւն ամեն տեղ։

Մեր նախորդ մէկ խմբագրականին մէջ խօսած էինք այն շղթայի մասին, որ կը սկսէին անցնել Սովիետներու, անոր ոտքերու կողմէն, Մայրաքաղաք Արևելքի և յառաջանալով ու սեղմելով շղթան միջին և արևելեան Եւրոպայի ճակատներու վրայ։ Այժմ այդ շղթան է, որ օղակ առ օղակ կը փորձեն փշրել, ոչ միայն սովիետները այլ և որ լուր անունը՝ որոնք դէմն Անգլոֆոնիան և անորն զարկած երկրներու ընդգրկած քաղաքականութեան։ Այս անգամ ևս թիւրքը կ'օգտուի միջնորդային մատախալկատ միջնորդութեան, իրեն նոր զիւրեքի ապահովելու համար։ Ի զուր չէ որ կ'ընէ առաւել և հարկը մշտնապատ օղբ կը սիրէ։

